

ВУК СТЕФАНОВИЋ КАРАЏИЋ

1787 – 1987

ОДБОР ЗА ПРОСЛАВУ ДВЕСТОГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА
ВИНДЗОР, ОНТАРИО КАНАДА

ВУК И ЊЕГОВО ДЕЛО

ТЕКСТ ЗА РАДИО ЧАС

У историји српског народа 1813 година обележена је трагичним крајем Карађорђевог устанка, којег је чувени историчар Леполд Ранке назвао "Српском револуцијом". Иста та 1813 година означава и почетак једне друге револуције, којој се на чело ставио Вук Стефановић Караџић. Та револуција трајаће преко 50 година и оставиће дубоке трагове у српској и југословенској култури. Почетком новембра, тачније 6 овог месеца, настаје јубиларна двестота годишњица рођења Вука Стефановића Караџића, чију прославу овим радио часом отварамо. Овај јубилеј пружа нам прилику да се упознамо са животом и радом овог заслужног великана наше културе, и да се, пре свега, окренемо начелима његовог учења којег никаква временска баријера не може обезвредити, јер су његова дела вечна.

Вук Стефановић Караџић рођен је у селу Тршић, у Јадру, 6 новембра 1787 године, од оца Стевана и мајке Јегде. Вуку су се родитељи веома обрадовали јер су већ петоро деце били изгубили. Дали су му име Вук, да би га и тиме заштитили од урока.

Вук је напредовао и здравље га добро служило, на радост родитељима и на велику срећу српском народу. Детињство своје Вук је провео у родном Тршићу, где је још у раној младости упознао најлепше песме и приповетке, народне мудрости. Ту се млади Вук надахнуо миљем народног језика, звучних песама и јеке од гусала.

Године 1795 Вук је пошао у школу у Лозници, где је изучио Буквар (Бекавицу) и узео Часловац. Појава куге у Лозници принудила је Вука да оде у манастир Троношу на науку. Овде се више радило него учило, и то школовање није потрајало дуго јер отац Стеван није могао плаћати школовање.

Вук је потом чобановао као и остали сеоски младићи, али је собом увек носио књиге.

Пошто није било мастила за писање, размутио би мало барута у води и тиме бележио и писао.

Колико је Вук био одушевљен могућношћу писма, изразио је то много касније у предговору свог (и српског) првог Буквара, којег је штампао у Бечу 1827 године:

"Што су гођ људи измислили на овоме свијету, ништа се не може испоредити с писмом:

Пријатељу или знанцу своме, који је на далеко преко бијелог свијета, послати мисли своје на комаду хартије, читати што су други писали прије двије иљаде година и писати да могу други послѣје неколико иљада година читати, то је наука која ум љуцки готово превазилази ..."

У истом предговору, Вук се осврће и на стање писмености у Србији па вели:

"И ако је писменост стигла у Србију са ширењем хришћанства, прије више од иљаду година, у народу нашем су још ријетки људи који знају читати и писати. Док има народа у Европи где нема човека да не зна читати и писати. Што Срби још слабо почињу књигу учити и што је још сва српска књига у читању Часловца и Псалтира, томе је криво много којешта, али што многи учи по двије и по три године читати па опет не може да научи, томе су криви Буквари и учитељи ...

Желећи од свега срца, да би се учење писма у народу нашем олакшало, написао сам овај Буквар у коме су слова намјештена тако по реду како је кога глас најлакше изговарати".

Године 1804 у Србији се диже народ на устанак.

Вођа јадарских устаника Ђорђе Ђурчија узме младога Вука (којему је тада било 17 година) за свога писара.

После погибије Ђорђа Ђурчије Вук постаје писар Јакову Ненадовићу, а ускоро затим је писар Совјета у Београду.

Године 1812 Совјет га шаље по државном послу у Неготин где се упознао и побратимио са Хајдук-Вељком.

Годину дана касније постаје старешина среза

Брзопаланачког. Пошто су Турци поново овладали Србијом,

Вук се нађе међу многобројним избеглицама у Бечу 1813 г.

Сусрет са Јернејем Копитаром у Бечу, државним цензором

Аустрије за словенске народе у монархији, одлучујући је

моменат у Вуковом опредељењу да се посвети ономе што га

је прославило и што је донео српској писмености и култури,

што са правом наши културни посленици називају

Вуковом културном револуцијом.

Вук је оставио на Копитара врло повољан утисак својом

способношћу да веома верно тумачи народне обичаје, даром запажања, памћења, смислом за дијалог.

Течно и тачно је умео да приповеда уз леп и богат речник.

Копитар је у једном свом извештају рекао за Вука:

"Да је од природе најбоља српска глава коју је до тада упознао".

Од хладног, педантног и уздржаног државног чиновника

Аустрије, Вук је у Копитару стекао великог пријатеља,

пробудио у њему осећања припадности словенској браћи.

Колико се Копитар дивио Вуку види се по његовој познатој изреци: "Кад год помислим на Вука, поносим се изврсношћу словенског разума".

Копитар је упутио Вука да у књижевност српску унесе живи српски језик уместо оне мешавине старословенског и црквеног језика, којим се до тада писало.

1814 године Вук штампа у Бечу прве две књиге:

- Малу простонародну славено-сербску песнарицу,
- Писменицу српског језика.

Годину дана касније Вук борави у манастиру Шишатовац код архимандрита Лукијана Мушицког, где је провео цело лето слушајући речи и записујући песме од Филипа Вишњића и других певача-гуслара. Мушички му је том приликом предао 4000 речи које је имао код себе записане.

На крају те године Вук издаје другу збирку песама:

Мала простонародна славено-сербска песнарица, друга част, у Вијени 1815 године. И следеће године Вук борави у Шишатовцу од марта до месеца септембра, после чега је почео састављати српски речник.

О том раду он прича овако:

"Копитар је свако вече, и по киши и по снијегу долазио к мени. Ја сам му казивао шта која ријеч значи, докле је неби добро схватио.

Затим је он те ријечи преводио на латински и немачки.

Сваки дан се наш посао помицао по мало напред, те тако, за три године, би готов за штампу Српски рјечник са 26,270 ријечи".

Учени свет прими Вуков речник са највећим задовољством и прими га као најбоље сведочанство о богатству изражавања српског језика.

У то време Вук се упознао са славним немачким песником Гете-ом који је први превео на немачки једну српску народну песму.

Вук је почео издавати и забавник "Даницу" 1826-1828 године. Тада га Милош Обреновић позове у Србију где га постави за председника Суда београдског и за члана комисије за спремање закона за Србију.

Али 1831 Вук остави службу и Београд и врати се у Беч. За време боравка у Београду доживео је многе непријатности, оговарања. Сумњао је чак и у личну безбедност јер му се претило.

Осумњичен је да ради за Аустрију, која преко њега жели да Србе преведе на католицизам. Српска црква је у Вуку видела опасност која прети одвајањем Срба од утицаја Русије и православља. Многи нису одобравали његову реформу правописа, књижевног језика и сам његов боравак у Бечу.

Вук је на то одговорио у писму Совјету:

"Ја не живим у Бечу зато што ми је Беч дражи од Србије, већ само зато што сам својој земљи кориснији овде".

Била су то времена када се о Вуковим радовима судило двојако: подржавали су га учени Срби који су веровали у оно што Вук ради, да ће то бити корисније српском народу, његовој култури, писмености пре свега.

Они који су му оспоравали његов рад, чинили су то или из незнања, несхватања, неразумевања Вука, или пак су им интереси налагали да тако чине.

Подела мишљења трајала је дуго, свако се устоличио на свом убеђењу и не попушта. Док су се Срби тако делили и свађали, дотле су учени умови Европе додељивали Вуку признања и одавали почаст.

Они су високо вредновали његов рад, изношење на светлост дана вековима неговану али свету непознату српску народну поезију, предања и историју.

Ђура Даничић је учинио велику подршку Вуку у познатој расправи објављеној у Будимпешти 1847 године, под називом:

"Рат за српски језик и правопис", где каже:

"Покрај многијех другијех невоља, књижевност наша јако заостаје и зато што нам се књижевници још не могу да погоде ни каквијем словима треба писати. Ево већ тридесет година како се око тога виче и репире.

Свак мисли да има право, па неће ниједан да попусти, а страда сиромаш народ. Зар нам је мало што нас тешка времена раздвојише на двије буквице, на славенску и латинску, него ћемо у свакој још по неколико градити? Ко ме је год стало до напретка народног, ја мислим да једва чека да се прекине та распра. Та сви бисмо по штогођ добили: једни би добили нешто хуле земаљске хвале, други би добили што би се освијестили и видјели истину, а сви скупа добили бисмо најлепши добитак, што би нам народ наш корак напријед крочио ...

У нас, који пишемо славенскијем словима, колико је књижевника толико је и правописа. Један је само Вуков којега се више њих држи, а осталије је тма, нити им се зна броја ни имена: јер се не само не држи једнога више књижевника, него ни који их граде не држе се своје грађевине.

У чему се Вуков разликује од свију овијех и на какву је темељу изидан зна се одавно, а ко не зна може ласно дознати ...

Међу свјема који пишу данас правописе, у цијелој Европи, Вук је најбоље разумио шта је правопис, па што је умом

разумио оно је и дјелом најбоље извршио. Међу свјема данашњим правописима Вуков је најсавршенији, па је зато за српски језик и најбољи ...

У Вука је какав језик тако писмо. А тако и треба.

Осим тога, најбољи је и зато што је утврђен, како смо видјели, на тврдијем законима нашега језика.

Њих је (законе) Вук први нашао, познао и разумио.

Вук их је први почео и сам поштовати и другима их казивати, и ево већ тридесет година како их казује ...

Ко те законе буде тражио мора их наћи, а кад их нађе мора за Вуком пристати. На чему се држе остали правописи?

На пукоме незнању и пустоме самовољству.

Него знамо врло добро да свакога незнања то већма нестаје што већма истина сија, а свака сила то већма пада што већма правда јача и приспијева ...

Вук нам је казао и управо научио нас, који је народни језик, "Онај данас љепше пише који простије пише".

Вук је једини који тај језик ево већ тридесет година брани, чисту пшеницу од кукоља брани.

У Вуковом Рјечнику наћи ћеш не само свакој рјечи прави глас, извор и значење, него ако је човјек по духу човјек, а дух човјечји ако се опет само или бар понајвише у језику приказује, тамо ћеш васколики српски дух, тамо ћеш Србина васколикога као у огледалу видјети ...

Тога ради су нам за народну књижевност од велике потребе и од неисказане користи народне пјесме, и друге народне умотворине. Овдје већ не гледаш духа на огледало, не гледаш слике његове, него њега сама, не казује ти га други, него ти он сам збори, он се сам с тобом разговара.

У народним умотворинама видиш како срце народу куца, куда му мисли лете ...

Народне су умотворине сјеме:

Из тога сјемена треба да нам никне књижевност.
Вук је тијем сјеменом њиву посијао, он је народне умотворине сваке струке први почео купити, он их је једини највјерније скупио и највјерније их свијету предао.
Ово смо ваљда кадри признати, када и други Славени узимају Вука за углед.
Вук је у нас народној књижевности темељ ударио, добро је сјеме бацио по српскијем срцима, из којег ће бити сваке среће и благослова".
Тако је о Вуку говорио Ђура Даничић у споменутој расправи "Рат за српски језик и правопис" далеке 1847 године.
У Јовану Хацићу Вук је имао најупорнијег противника. Сам Јован Хацић је признао да је у оно доба "на све стране владала мисао да се Вук Копитару продао и да католицизам иде на то да Србље посредством Вукове писменице од православне цркве оцепи и тако себи приближи".
Тога су мишљења били поборници Домбровског чија је теорија гласила да је најстарија славенска књижевност управо српска, и отуда зрачи највећи отпор Вуку.
Вук се није обзирао на неразумевање савременика: разумео је њихово неразумевање, радио је за покољења која долазе, за нека друга времена која ће га разумети.
Веровало је у то када је рекао:
"Доћи ће вријеме када ће се труд и дјела моја цијенити".
Ђура Даничић то потврђује речима:
"Вук није живио нити живи за овај вијек, него за вијек други што настаје, зато га његов и не разумије, зато га вијек његов прогањаше".
Са колико истрајности и вере у себе и свој рад Вук је све то подносио, сведочи и његов несрећни живот у кругу породице:

од тринаесторо деце надживело га је само двоје, син Димитрије и ћерка Мина. Данас је познато да Вуков потомак, чукунунук Николај Владимирович Стефанович, живи у Русији и да се бави преводом српске поезије на руски језик.

Вук је једном приликом рекао и то:

"да није било моје штуле, тј. хроме ноге, која ме је везивала за кућу, моје добре жене Ане која ме је разумела и подржала, и да није било Копитара, ја никада не бих био ово што сам".

Те три случајности јесу утицале на Вуково опредељење, а могли бисмо да додамо и четврту случајност:

Пропаст Првог српског устанка.

Шта би било да је устанак успео?

Можда би Вук своју каријеру завршио као писар у Совјету, слушајући и записујући свађе и препирке "совјетника".

Може се рећи да је цена неуспеха устанка незнатна у поређењу са оним што је наша култура добила као резултат Вуковог избеглиштва и сусрета са Копитаром.

У Вуковој кући у Бечу, редовни гости били су Бранко Радичевић и Ђорђе Поповић (Ђура Даничић), студенти права. Посећивао га је и сам кнез Михаило за време свог изгнанства и боравка у Аустрији.

Интересантно је овом приликом напоменути да поред многих песника који почеше писати по Вуковом правопису, беше и сам кнез Михаило, чија се песма "Што се боре мисли моје" и данас радо слуша.

Петар Петровић-Његош, владика и главар Црне Горе, сусрео се са Вуком и спријатељио. 1847 године објавио је свој "Горски вијенац" и то по новом правопису, и тиме Вуку много припомогао у придобијању присталица и коначној победи његове идеје, јер је Његошевим Горским вијенцем

доказано да се и најузвишеније мисли, најтананија осећања и најлепши описи могу изразити народнијем језиком.

Вук није (а није ни очекивао да ће се то десити за његова живота), имао срећу да својим очима види коначну победу својих идеја. Четири године након смрти, 1868 власти у Србији укинуле су и последња ограничења у вези примене новог правописа и књижевног језика.

А донедавно, ти исти "совјетници" називали су Вука "писатељем слепаčkih пјесама".

Вук је доживео највеће почасти у културним срединама Европе, које су знале ценити његов рад и допринос европској култури. Немачки историчар Леоплд Ранке написао је на основу Вукових казивања и архиве "Српску револуцију" 1829 године, чиме је Европу упознао са историјом Срба а нарочито обрадио Први српски устанак.

Џон Бауринг је 1827 године превео на енглески језик и објавио Вуково прво дело, Српску прстонародну песнарицу, и тим поводом рекао о Вуку кроз посвету:

"О мој пријатељу, ти си, да, ти си то
на светлост дана изнео драгуље.

Поносим се сада у део што ми пада
да те славим.

Награда нека буде напорном раду твојом
на челу ловор
што из песама твојих бокори"!

Јакоб Грим, немачки песник и пријатељ Вуков је рекао о српским песмама:

"Колико ми је познато, ништа се не може успоредити са српским песмама:

што човек више покушава да их преведе верно, утолико више схвата и осећа недостатак нашег (немачког) језика у успоредби са њиховим".

Вуков живот и рад говоре нам и о томе са каквом се жестином човек и друштво могу борити против сопственог добра и напретка.

А то је могуће у непросвећеној средини где се све напредно напада и не прихвата, а чврсто се држи конзервативних догми које уназађују и коче сваки прогрес у друштву.

Обележавање јубиларне годишњице Вуковог рођења биће изведено на разне начине свуда где се налази ма и најмањи број поштовалаца Вуковог дела, широм света. Биће много свечаних банкета, пригодних говора, додељивања "Вукових" награда и томе слично.

Све ће то бити безвредно и велики промашај, којег би се и сам Вук постидео, ако се не окренемо учењима и порукама Вуковог дела, и не променимо однос према култури и просвети.

Непросвећеност нас је скупо коштала у прошлости и то је једна поука која нам у будућности може бити од велике користи.

Текст: Бранко Малешевић

Читали: Славица Петровић, студент

Раде Младеновић, студент

Радио станица: WNZK 690 am Детроит, Мичиган

2 новембра 1986 – 15:00 часова (први део)

9 новембра 1986 – 15:00 часова (други део)

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ

Овај одбор формиран је 22 јуна 1986 године на седници Југословенско-канадског културно-просветног клуба "Завичај", одржаној у мотелу "Кадилак", а на основу одлуке Клуба од фебруара 1986 године да се приступи припремама за обележавање јубиларне двестоте годишњице Вуковог рођења.

Нацрт програма поднели су Бранко Малешевић, Милијан Петровић и Драган Јуришић, као резултат заједничке идеје да се активност поводом прославе прошири на један дужи период, односно током целе 1987 године.

Одбор за прославу:

Драган Јуришић, председник
Милијан Петровић, подпредседник
Бранко Малешевић, секретар
Душан Давидовић
Славица Петровић
Милосав Савић
Слободан Давидовић
Милан Вукадинов
Крсте Грбевски
Милан Станковић
Војислав Кораћ
Драгица Јуришић
Павле Гагрица

Истом приликом утврђен је и програм прославе којим је предвиђено да се уради следеће:

1. Да се одржи радио час, под називом "Вук и његово дело".
2. Да се одржи свечана академија, са одговарајућом изложбом и културно-уметничким програмом.
3. Вуков сабор да се одржи 6 септембра исте године, са одговарајућим програмом и мањом покретном изложбом. пригодних експоната.

4. Да се одржи свечани банкет 7 новембра 1987 године.

5. Да се прикаже филм о Вуковом животу и раду, којом приликом би се одржала и мања свечаност поводом завршетка програма прославе.

6. Да се штампа програм прославе и то на три писма: ћирилицом, латиницом и на енглеском језику, са Вуковим ликом и меморандумом клуба "Завичај".

Од овог, на седници од 22 јуна 1986 године усвојеног програма, одступило се у незнатној мери услед новонасталих околности, које у време настанка програма нису могле бити предвиђене:

Аудиторијум Градске библиотеке није могао бити на располагању програмом предвиђениог дана и обуставом програма на радио станици под називом "Звуци родног краја" због истека уговора.

Као што је било предвиђено, програм прославе Вуковог јубилеја започео је радио часом "Вук и његово дело", који је емитован у дане 2 и 9 новембра 1986 године на радио станици WNZK 690 am, у Детроиту.

Затим, у зависности од расположивог времена на станици, емитован је и део програма под називом:

"Колико познајете Вука, личности и догађаје везане за његов рад".

Овај програм изазвао је велико интересовање, а награде за тачне одговоре додељене су следећим слушаоцима:

- Бранка Баришић, копија филма: *Пиши као што говориш*
 - Смиља Вукмировић, књига: *Споратска активност Виндзорских Срба*
 - Драгана Станковић, "
 - Радован Јовановић, "
 - Стеван Частван, "
 - Милутин Радовановић, "
 - Љубица Рудић, "
 - Драгана Каљевић, "
 - Милијанка Каљевић, "
-

Јануара месеца 1987 године, *Windsor Star* је у свом додатку за друштвене и културне активности, *Neighborhood* објавио на целој првој страни текст под називом:

За љубав Вуку, уз велику фотографију Вука, па су читаоци овог листа, са дневним тиражом од 100.000 примерака, имали прилике да се упознају са програмом прославе Вуковог јубилеја.

26 априла одржана је Свечана академија у великом аудиторијуму Главне градске библиотеке у Виндзору. Предавање о Вуковом животу и делу поднео је на српско-хрватском језику, Проф. Др. Владислав Томовић са универзитета Ст. Катаринс.

Реферат са сличном темом на енглеском језику поднео је проф. Др. Владимир Бајић са универзитета у Виндзору. Потом је програм настављен са рециталом у којем су учествовали:

- Катарина Костић, новинар из Торонта,
- Јосип Габре, члан театра "Гусле" из Торонта,
- Жанет Перовић, професор енглеског језика из Детроита,
- Раде Младеновић, студент режије из Виндзора,

- Славица Петровић, студент из Виндзора,
- Слободан Давидовић, водитељ и уредник радио емисије "Панорама народне музике".

Овај рецитал садржао је познате песме као што су Хасанагиница, Диоба Јакшића (на енглеском и нашем језику), Вуку Стефановићу – Карацићу писмо, од Љубивоја Ршумовића, Вуков утук, од Десанке Максимовић, Ћачки растанак од Бранка Радичевића.

Такође, емитован је и одломак из Горског Вијенца, којег је путем касетофона изговорио уметник Миодраг Бојанић – Гидра, а затим је приказан филм "Пиши као што говориш", који обухвата најзначајније моменте из Вуковог живота и рада. Присутни су имали прилику да разгледају веома богату изложбу, која је визуелно и текстуално употпунила програм Свечане академије.

Изложба је садржала следеће документе из наше историје и културе:

ИЗЛОЖБА "ВУК И ЊЕГОВО ДОБА"

Виндзор, Главна градска библиотека, 26 априла 1987

Избор гравира Захарија Орфелина, из 1772, 1778 и 1783 године.

Избор из Стематографије Христофора Жефаровића из 1741 године.

Избор из Октоиха штампаног у манастиру Грачаница 1539 године.

Предисловија (предговор) у првом броју Славено-србског магазина, Венеција 1768 године.

Избор из Октоиха, прве књиге штампане на српском језику, Цетиње 1494 године.

Одломак из књиге "Живот и прикљученија" од Доситеја Обрадовића, Лајпциг 1783 године.

Копија Буквара (16 страна) из 1699 године.

Репринт оригинала првих Вукових дела:

Славно-сербска песнарица из 1814 године.

Писменица српског језика из 1814 године.

Буквар (Вуков) из 1827 године.

Правитељствујући Совјет, из 1860 године.

Песме Бранка Радичевића, из 1847 године.

Његошев Горски вијенац, из 1847 године.

Рат за српски језик и правопис, од Ђуре Даничића, репринт оригинала.

Српска револуција, леополд Ранке, репринт оригинала.

Комплетна дела Вука Караџића, издање "Просвете" Београд.

Копија оригинала: Устав Кнежевине Србије, из 1835 године.

Приказ развоја српског писма од Ћирилове глаголице до Вукове ћирилице.

Фотографије Вукових сарадника, следбеника и савременика (48 слика).

Фотографије гуслара (Филип Вишњић), знаменитих зграда из доба Вука: (Велика школа, Капетан Мишино здање, Вукова родна кућа у Тршићу, итд.)

Копија Вуковог пасоша издатог у Црној Гори 1831 године.

(све наведено позајмљено из архива Бранка Малешевића).

Посебна изложба у трајању од месец дана (април 1987)

садржала је фолклорне мотиве из разних крајева

Југославије, скупочене ношње, сувенире, књиге и дела

уметничких вредности, рукотворине, туристичке постере итд.

Ова изложба била је смештена у изложбеном делу Главне градске библиотеке.

6 Септембра одржан је велики Вуков сабор у Македонској сали, уз учешће познатог Радничког културно-уметничког ансамбла Митар Трифуновић – Учо, из Тузле, Југославија. Значајно је напоменути да је ово гостовање ансамбла из Тузле забележила камера телевизије Сарајево, тако да су и гледаоци у Старом крају имали прилике да се упознају са нашим радом и прославом Вукове двестогодишњице рођења, у нашем граду.

Завршна свечаност одржана је у мотелу *Кадилак* 27 децембра 1987 године, којом приликом је Одбор за прославу доделио захвалнице и одао признања свима који су на неки начин допринели да се ова прослава успешно, и на заиста садржајан и разноврстан начин, на висини достојног Вука, приведе крају.

Овај Одбор успео је то остварити захваљујући у првом реду великој подршци и помоћи коју су нам указали наши суграђани, чији се социјални спектар шири од радника, домаћица, службеника, студената, до успешних привредника, лекара, друштвених радника, професора универзитета ...

Имајући све то у виду, Одбор за прославу двеста годишњице рођења Вука Стефановића Карацића, завршетком овог великог посла, крунисао је свој једногодишњи рад успехом којим се може поносити.

ВУК

Монодрама

/Освјетљење. Вук / у позном добу / класична фотографија / сједи за писаћим столом и држи у руци писмо. Испред њега су књиге и папири, те мастионица с пером. Штака. Гусле/.

Вук /чита/: "Да човјек може двјеста година живјети, дочекао би о себи чути многа пријатнија мњења него што су садашња. Томе се, зацијело, ви, Вуче, надати можете!"

/накашље се, одлаже писмо/ : Банем ја, тако:

"Добар дан, добри људи"! ...

"Добар дан, намјерниче.

Сједи и одмори се. Ко си и одакле долазиш?" ...

"Хвала домаћине! Зовем се Вук Стефановић Караџић, рођен прије двије стотине године, а долазим из тамног вилајета!"

... "Одакле то?" ... "Одакле си чуо. А шта је тамни вилајет, лијепо пише у мојој књизи." /узима књигу, чита/:

Ево ... "Приповиједа се како је некакав цар, дошавши с војском на крај свијета, пошао у тамни вилајет, гдје се никад ништа не види. Не знајући како ће се натраг вратити, оставе ондје ждребад од кобила да би их кобиле из оне помрачине извеле. Кад су ушли и ишли све су под ногама осјећали некакво поситно камење, а из мрака нешто повиче:

"Ко овога камења понесе кајаће се, а ко не понесе кајаће се!" гдјекоји помисли: "Кад ћу се кајати зашто да га носим"?

а гдјекоји: "дај бар један да понесем!"

Кад се врате из таме на свијет, а то но све било драго камење!

Онда они који нису понијели стану се кајати што нису, а они што су понијели – што нису више!" /оставља књигу на сто/: Ето одакле долазим, домаћине. Само, ја сам знао загонетку и заграбио сам колико сам могао! И од тебе, пријатељу, понио бих на товаре! ... Али не бој се, злата ми не треба. Оно што ја тражим много је вриједније! Шта и гвоздена врата отвара? Лијепа ријеч. Народне ријечи мени су увијек биле милије од незнам какве трпезе, премда ми ни она није била мрска. Има ли, збиља, бољег погошћења од чистоте и сладости народног језика? Откад знам за себе, више сам био рад слушању и биљежењу, него приповиједању. Али, с годинама навике и дужности, па и мени, староме два вијека, сада можда више приличи да толкујем. Да ли се још говори "толковати", или "тумачити" , "објашњавати"? Умјесто, "вијек", може бити да је исправније рећи "стољеће", да се не би бркало с људским вијеком који је обично краћи од стотину година. Тако то бива с језиком – мијења се и нека се мијења, као и све живо на овоме свијету! Не би ваљало да се оно што сам ја ухватио од језика – заледило. Језик је хранитељ народа!

Докле год он живи и докле га волимо и поштујемо, док њиме говоримо и пишемо, прочишћавамо га, умножавамо и украшавамо, дотле живи и народ! А код народа најсветије су три ствари: језик, закон и обичаји; тиме се народи један с другим рођакају и један од другог разликују.

Ко о чему – Вук о језику! Или, бавио сам се ја и законом, а и закон је са мном имао посла.

Кад се разчуло о мојој вјештини, господар Милош је често тражио да погледам јесу ли његови укази срочени како ваља!

Боже мили, какве ли гадости од језика; да су смишљали како ће га унаказити не би им тако пошло за руком! Најчешће никаква преправка није била могућа. Кад су ми послали закон о порезу, хтио сам га поцијепати; ни ја, учен човјек, нисам разумио шта ту пише, а како ли би тек народ који треба да плаћа!

Обичаја што се тиче – има један наш, незнам да ли је баш добар, али наш је – да о себи радо причамо, чим с ким мало засједнемо. Многе животе ја сам и у ходу чуо! По томе се наш човек разликује, рецимо, од Нијемца, који душе не би отворио ни за живу главу ... Будући нашинац – Дубровчани још љепше кажу "нашијенац" – ни ја не могу а да не кажем коју о себи. Рођен сам у Тршићу, питомоме селу у Србији. Моји воде поријекло од старих херцеговачких страна, из Дробњака, а откуда су они дошли ...

... ја мало о својој лози знам, а узрок је у томе што док сам био код куће, кад би се о томе могло нешто дознати, ја за то нисам марио.

Докле човјек може ићи у прошлост и зашто? Храст пушта коријен докле му је потребно да се грана и свакога прољећа обнавља, а не докле му је ћеиф!

Добре ли турске ријечи – ћеиф! У нашем језику нема јој приличне и зато је народ радо прихватио. "Кад се ладна напојише вина и јуначки ћеиф задобише". /узима штаку/. Кад се каквој жени не даде потомство, она дјетету нађене име Вук, јер мисли да јој вјештице дјецу једу, а на вука неће смјети ударити. Зато су и мени овакво име надјели ... тешка је ствар кад се човјеку у дјетињству штогод у памет уврти, али ја вам о овоме не бих приповиједао.

Оцу Стефану и мајци Јагоди дугујем захвалност као и сваки син својим родитељима.

Да поменем, још, старца Тому који је једини у моме роду знао уз гусле. Јесте, родио сам се и одрастао у крају гдје су се јуначке пјесме пјевале и казивале – као усред Херцеговине. Прва слова научио сам чувајући овце и пишући мастилом од размућеног барута, по хартији за савијање пушчаних фишека! /устаје/.

За то што сам ја у свијет науке тумарнуо заслужна је, добрано, ова моја нога! /почиње да шета/: Рано ме је издала, или сачувала за важније задаће – како хоћете. У првом српском устанку, 1804, био сам писар код подрињског харамбаше Ђорђа Ђурчије. Кад већ, дакле, због болесне ноге и штуле нисам постао четовођа, нити погинуо у борби с Турцима, кад се због поодмаклих година нисам могао уписати у гимназију у Карловцима, запутио сам се право у царствујући град Беч! Нико се није могао чудом начудити томе што ја, српско сељаче побјегло од Турака, желим да живим од књижевног рада. Само један човјек – Копитар, Јернеј, Крањац који се тамо задесио у царској библиотеци, само он се није чудио моме науму.

Случај случају није брат, али човјек то и те како може бити човјеку! А брат је мио које вјере био, ако се понаша братски, као што је то Копитар чинио.

Њему сам се првome повјерио и њему највише дугујем!

Било је то вријеме кад смо у Европи словили само као несрећни бунтовници, туђа војска, хајдучија! И кад би наш човјек, ма како кршан и јуначан био, стао пред некога који има своју слободну земљу и одњегован језик, и кад би нешто заустео, у грлу би му ријеч зашкрипала. "Ја хоћу културни устанак у свом народу да подигнем!" – рекао сам Копитару. Без културе нема праве слободе ни трајнијег напретка. Без културе, исто тако, не могу се стећи пријатељи у свијету!.

Видио сам да ће Грци прије нас стећи слободу, јер имају више својих људи по Европи, који преко новина и разних књига и журнала разглашавају оно што им помоћи може, док ми нисмо имали нигдје никога ни ишта, до туђе политике ...

Ревност према роду моме ободрила ме је и принудила да зажмурим и креном главом кроз трње, макар на ону страну сав подеран и крвав изашао; само нека се зна стаза којом би се други могао лакше усудити да пође. Увијек су ми, дакле, били пречи народ и његове бриге, иако у приватном животу нисам имао много среће.

Жена, бечлијка, ћерка мога газде, Ана Краус, била ми је добра и одана и стрпљиво је подносила немаштину и друге недаће.

Добар дио живота проводио сам одвојен од породице, на својим научним путовањима, док оскудица није била риједак гост у мојој кући. Плакао сам као мало дијете кад су ми дјеца за божић гладовала. Од њих тринаесторо, само двоје ме је надживело – остала су помрла у раним годинама. Један син ми је умро у Русији, као царски кадет, а Димитрије, који је најдуже живио, задао ми је много мука, с пићем и другим скандалима.

Највише сам волио ћерку Мину, Вилхелмину; удала се у Београду и унука ми родила ...

"Стани, Вуче, мало!" – сусрете ме један калуђер.

"Како то, такав и толики Србин, уста ти пуна народа, а онамо швабицу оженио, ћерки дао име Вилхелмина?"

А ја продужим поред њега, као поред турског гробља.

Могао сам ја њему објаснити. Али, ко оно и онако пита – одговора заслужио није; нека га нађе у властитој глави, гледајући ватру на своме огњишту ...

С друге стране, могу рећи да мене трпјети није било лако, ни у кући ни у држави ... А упитних људи на пасја прескакала! "Живота ти, Вуче, како то, тако сакат и чемеран, сакупи и написа онолике књиге?".

Тима сам одговарао: "Невоља, властита и народна, човјека тјера на посао, а не благостање;

Онај ко у своме животу ужива, народу је од мале користи ... Има богатих људи који по каванама и за постављеним столовима тако уздишу кад се што о народу говори, да би човјек рекао и крви би испод грла дали за народ и његову срећу и славу.

Али кад би им неки сиромаш из народа дошао у кућу да заиште, одмах би се згрозили као да је сама смрт дошла пред њих; почели би се тужити на зла времена и рђаве пазаре и радо би се отресли свог народа, само да ништа не иште ...

С таквима и велеученима који ни ским памет не желе дијелити, најрадије сам се кавжио, па сам и на зао глас изашао. И опет ће они упитати: Одакле Вуку онолика сила? Многи млади и здрави били су се уплашили моје реформе, а ја сам им говорио: "Гледајте мене стара и саката, с једном ногом и то напола у гробу, ал` се никога не плашим! Кога и чега се бојите кад вам ум каже шта и како треба радити?

Народ је извор сваког препорода! Све добро из народа ниче, док се коров у одређеним главама рађа!

Кад сам ја кренуо да биљежим народне пјесме и скупљам мудрост народну, сви су ми се смијали! /Сједа, разгледа папире и књиге/: Рекох "Сви", а мислим на ону причу што је знала читати и писати, махом попова и чиновника.

А оно мало што се писало и што је већ било написано, далеко је било од народа, осим донекле код Доситеја Обрадовића и поете Винцловића.

Врвјело је од ријечи које обичан човјек никад није чуо – црквених, старослављанских, свакаквих мјешавина.

А и писмена су била буди бог с нама, за добар број гласова по два слова а за неке које је народ изговарао - ниједно.

Писало се по "правилима бабе Смиљане" – као што рече један архимандрит у то доба – али ја не бих кривио наше бабе којима памети обично не фали, него умишљену господу која је културу чувала далеко од народа, баш као и своје талире.

Народа без језика нема – рекли смо. Језик без писма – опет мало вриједи. Ко не умије да се опише нема га у историји.

Многи су, тако, остали незабиљежени и као да их никад није било. А писмо је слично рачуну, има своја правила која омогућавају да један језик научи и онај којег је мајка на другом крају свијета родила. Ту сам ја хтио да уведем реда и закона па сам прогласио:

ПИШИ КАО ШТО ГОВОРИШ – ГОВОРИ КАО ШТО ПИШЕШ!

Прије него што се пригрли то правило, дакако, ваља добро изучити како и шта народ говори. Јер у нас како који зареже перо да пише, он одмах почне мислити како ће језик поправљати, а не како ће га учити. Зато је у готово сваког нашег списатеља прва књига боља од друге, друга од треће и тако даље ... /устаје, поново хода уз помоћ штаке/.

Кренуо сам с овом згрченом ногом, уз помоћ ове дрвене ходиље: ишао сам и гледао, слушао и биљежио, примао наук од неучених и немоћних, да бих га давао ученима и силнима! Соколио савезнике и тукао противнике!

Има ли ишта љепше, има ли веће среће? Обишао сам доста наших земаља, градова и села – од мога Јадра, преко Крагујевца, Београда и Срема, Посавине и Подравине, Славоније и Загреба, све тамо до брда која настањују Копитарови Крањци, па назад дуж Далмације, преко

Шибеника и Дубровника, до Његошевог Цетиња; и неке арбанашке пјесме сам записао и бацио поглед и на оне наше стране с којих воде у Егејско море теку ...

Готово све знатније главаре познавао сам лично, с многим сам разговарао и у друштву јео и пио. Видио сам велике и мале људе, и велике као мале и мале као велике. /застане/. Смрти се нисам плашио, али хитао сам да ме не претекне, да ми не отме благо народно и не затури га још дубље у глухом времену. Журио сам да напишем сву истину, лијепу и ружну, какву савременици обично не трпе, али каквку потомство тражи.

Био сам си поставио закон: нити да кога хвалим, нити да се чему подсмјавам, нити да се чудим, него само да кажем како јесте, па нека доцније читатељ пресуђује.

Осим језика, за будуће вријеме описао сам много добрих и злих људи, јунака и кукавица, оданих и издајица.

Све народнога добра ради. Није ласно људима добро чинити: међу њима је, нарочито на почетку сваког већег преокрета, увијек више лудих него паметних, а злоба и завист човјека залуде, те говори и ради против свога разума.

Кад се само сјетим колико их је хтјело да ми напакости само зато што сам записао да је хајдук Вељко "више волио женски род него властиту жену" и да му је увијек требала јака рука која ће га водити ...

/враћа се за сто, сједа, узима гусле/.

Бирам оно што ми ум казује, а не срцу за стар! Зато сам гласно говорио и читко писао како главари вуку једни на једну, а други на другу страну док се народ не миче.

Не миче се понекад ни главар, јер је најчешће и добар и зао: цар Душан и кнез Лазар, као Карађорђе и кнез Милош.

Исте грешке понављају се вијековима:

Црни Ђорђе и војводе отимају се око власти исто као стари "честити цареви и краљеви", Немањићи и Мрњавчевићи, "Гдје се дјену цар Душана благо"? Гори претичу боље у новој држави као у старој.

Да се смучи сиротињи раји ..."Вукодлаку треба забити колац у чело", а вјештици комад посољеног хљеба дати" ... Али ја сам увијек више волио разговарати о љепшем /пјева уз гусле/: Мјесец кара звијезду Даницу, ђе си била звијездо Данице, ђе си била ђе си дангубила ..." /одлаже гусле/.

Од свију виђења и разговора најмилији су ми они с народним пјевачима, гусларима – може бити зато што сам их прве обавио. Најбољи међу пјевачима био је Тешан Подруговић, не само зато што их је разумијевао и осјећао – мислио је шта пјева. "Подруговић" - то значи човјек и још по другога – таква је грдосија херцеговачка Тешан био.

Од њега сам записивао у Срему, године 1815. Био је паметан и, као хајдук, поштен човјек. Радо је којешта весело и шаљиво приповиједао, али се притом никад није смијао ... Истога љета у манастир Шишатовац, гдје сам био у гостима код мог пријатеља Лукијана Мушицког, добивам са Дрине Филипа Вишњића.

Зацијело мислим да је све нове пјесме, особито из Карађорђева времена, као што је "Почетак буне на дахије", Филип сам спјевао. Био је ослијепио од богиња, још у младости, те је по босанском пашалуку и све доље до Скадра просио пјеваући уз гусле, у почетку.

Али како су га чистили и даривали због његових пјесама, купио је коња и таљиге, сина дао у школу, чисто се био погосподио, на крају ...

Међу нама говорећи и ја сам под крај живота стекао имање и од кнеза тражио, у шали, да ме прогласи спахијом.

Чувши 1820 године да некакав старац Милија зна пјесме о женидби Максима Црнојевића и о Бановићу Страхини, замолим господара Милоша Обреновића да дотичнога добава у Крагујевац.

Кад га доведоше, радост ми се на тегобу и муку окрену: Не само што он, као и остали готово сви гуслари, није знао пјесму казивати редом, до само пјевати, него без ракије није хтио ни запјевати.

Он није имао обичај да пије ракију из онога суда у коме му донесу, него је саспе у чутуру, коју је у јанцику носио, па послје пјевајући припија.

Ако би га ко запитао каква је ракија, он би се намргодио: "зла, синко, и грдна, не може грдња бити, не дао ти је бог пити"! "Како старац Милија, тако и други гдјекоји пјевачи молили су ме да им прочитам пјесму и – колико год су се радовали слушајући је онако као што је они знају, толико су се чудили како сам ја све то могао записати. /поиграва се папирима/: Писмо је за њих било велика тајна.

/устаје, хода са штаком/.

Пјесма јесте златни мајдан народног језика, али, као што рекох, ја сам се распитивао и за живот и обичаје људи, за пословице, загонетке, и разне приповијести. Пословица је обично крај неке приче коју је народ заборавио. Али и пословица полагано умире и сасвим ће умријети кад се кућа раскући ... Тако сам вам се добро оборужао језиком, дакле, да сам могао приступити ономе што ме је највише привлачило – писању и штампању РЈЕЧНИКА: Рјечник, рјечник, рјечник – трубио сам на све стране; какав је то језик без рјечника!

Али у оно доба мало ко је за то марио, изругивали су ми се, чак, кад су чули да ја сачињавам рјечник народног језика –

"Говедарског језика", како су говорили, као што су се смијали што скупљам "сљепачке пјесме"!

"Вук – сербскога језика помрачител" – писали су по новинама. Зато се не треба чудити што сам први наш рјечник објавио у Бечу, 1818. **Код куће су га дочекали као** "публичну и јавну хулу", "гнушаније, презреније и омерзеније"!

Ја сам ријечима давао објашњења која је Копитар преводио на њемачки. Да само знате каква је то слатка мука, хоћу рећи радост! Како коју ријеч описати?

Лако је кад је можеш објаснити посестримом.

За глагол **Најести се, Набокати се, Надекати се,**

Наждерати се, Накусати се, Наслагати се и - шта све гладан човјек неће измислити, сањајући о пуном стомаку!

Али, како бисмо рекли шта је **Камата**? Ја сам објаснио да је то велики, неправедни интерес. **Погосподити се** протумачио сам: Погосподи се па неће да ради!

Уз сиротињу сам навео добре народне изреке: Жива жељо кукурузна пројо, Крпеж и крпеж пола свијета држе. Други би то, сигурно, другчије објаснио. Други би, исто тако, пропустио прилику и да се мало нашали успут: Гост – гост на госта мрзи а домаћин обадва! Даћа – Да је срећа и од бога даћа не би жене ни носиле гаћа!

Расцвјетати се – расцвјетао му се тур. Часно – Ко хоће часно, не може ласно. Домаја – полегло мрвинче на своју домају. Наслада, насладити се – насладио сам руку на њему, тј. избио га по својој жељи!

Своју ријеч ја сам на многима насладио, као да их овом штулом бијем! /одбацује штаку, и креће се без ње, до краја/: Али и ја сам се батина напримао, на мени су се наслађивали што јест – јест. Није ми жао.

Рат у књижевности никад није штетан, него је од велике ползе – мислим користи – и потребе. У том рату двојица се боре не само да се трећи научи чему, него и они сами, ако су паметни ... Уз Рјечник сам штампао и Граматику и проширено издање Писменице – правописа па да видиш белаја! Посебно се била узбунила црква, сматрајући да је само њој бог дао право на памет, па према томе и на писмо којим се "умозрителне мисли" могу предочити. Добро је рекао један мој предходник:

"Не дај се ни једном попу жив у руке"!

Саво Мркаљ, и то име ваља упамтити.

Он је, морам вам рећи, први прокламовао

Пиши као што говориш.

Желећи да поједностави азбуку он је, исто тако предлагао да се од силних постојећих знакова оставе: **а, б, в, г, д, е, ж, з, и, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф** и **х** – иако српски сељак није знао за глас **х**: **ц, ч, ш** и **ћ** су већ постојали у народу, а требало би нам још слова за гласове: **ђ, љ, и њ** записао је Мркаљ.

Ја сам за та три слова изумио знакове, додао **ц** те **ј** – јоту, што је можда најважније за мекоћу нашег језика.

Тако је посао био завршен.

"Зло је мучно садашње поднети /Зло нас бивше пече у памети – вели Саво Мркаљ. Млађаноме му се траг замео морао сам ја довршити оно што је он започео па стао, устукнувши, можда пред црквеном силом ...

Како су се само на мене били окомили и које сам све јурише морао издржати! "Хроми антихрист" – викали су.

Најгрлатији је био митрополит Стратимировић!

И оних неколико попова што су до тада били уза ме, остављали су ме на цједилу.

Лукијан Мушицки ми је поручивао да је "много реформе у једанпут" и мој портрет у библиотеци покрио је другим. Кнез Милош ми је нудио новац да више не пишем и издао ми пасош с печатом поруге: "У младости козар – пише у томе пасошу – а сада списатељ граматике, уста су му к`о чарапин почетак". На крају је забранио употребу мог правописа у Србији, па је буквар по моме штампан у Босни. По Аустрији су били разгласили да сам руски шпијун, а по Русији да сам аустријски.

Кад је "попечитељ просвештенија", то јест министар просвјете, потписивао забрану мог рјечника, добро се презнојавао. Копкало га је што се по чаршији прича да тај кнежев наум "не може бити за дуго", те да власт жели "дланом сунце да заклони". Та мука је, веле, попечитеља толико занијела, да ме је замислио како сам јаче од јарког сунца, па се пренуо с дланом испред очију.

Шта можемо – ко брзо суди брзо се и каје.

Згода је било на претек. Пише ми једна госпођа, фина, онако: "Алал вјера Вуче, хвала ти на рјечнику, али ниси морао баш све народне ријечи да ставиш црно на бијело, као на примјер ... - "к" па четири тачкице.

А ја њој лијепо отпишем: "Драга моја ... тачкице ... хвала и теби, али куд се, поред толико красних наших ријечи , ухвати баш за "к" ... тачкице.

Ни Мушицкоме није било по вољи што сам овјековечио "к" и "п" , па ме је наговарао да то избадим у другом издању.

"Драги мој Лукијане – велим ја њему – радо бих те послушао, али немам срца да Србе оставим /без "п"... и "к".../. Ако сам кога повриједио, нека ми опрости ...

Никад стидљив нисам био: сакупио сам и записао, за сваки случај доста оних, особитих пјесмица и доскочица, које

благопристојност иначе презири, али их нисам дао штампати. Све што је од народа, треба узимати. Нек се нађе, макар и за "научну употребу" /намигне/. Али, то су ситнице ... Дуго, предуго сам ја био вожд и једини војник народног културног устанка. Кад су у помоћ притекли поета Бранко Радичевић са својим прелијепим пјесмама и писаним народним језиком, кад је Ђуро Даничић објавио књигу Рат за српски језик и правопис, битка је већ била при крају.

Симо Милутиновић, звани Сарајлија, мислио је и писао као, мада је мање вјеровао: "Људска знања сва су назанан!" – вели у једној својој пјесми. Па Његош! Свака му част – таквог пјесника у нас није било нити ће га скоро бити! Њему је, већ, мој Рјечник био тијесан. И мени је, признајем, народних ријечи понестајало кад сам преводио Нови завјет (Библију): морао сам ново да измишљаам и да од других народа посуђујем ...

Пиши као што говориш, говори као што пишеш – лијепо звучи, али није тако једноставно као што се чини на први поглед. Можда сте примјетили, док сам говорио, да понешто није баш зазвучало како треба, па нисте ни повјеровали. То је оно што сам некоћ био записао, па ми сад дошло на врх језика. Много тога је написано што и како никад није изговорено, и обратно. Човјек може мислити и више и боље него што умије да се изрази, усмено или писмено: стално му недостаје правих ријечи. Зато неки псује као кочијаш, а онај тананији прибјегава лирској пјесми. Ономе Пиши као што говориш и говори као што пишеш ваљало би стога додати: А и говори и пиши као што мислиш, да би ти други вјеровао.

Народ вели: Једно мисли, друго говори, треће твори – а то је најгоре.

Хрвати – Илирци одмах ме разумјели – Људевит Гај, Враз и Деметар, те прихватили штокавско нарјечје као књижевно, о чему смо, године 1850 у Бечу потписали договор. Али, већ годину дана касније, кад сам тражио пренумеранте за ново издање Рјечника гдјекоји од наше браће вјероисповијести закона западнога замјерили су ми што штампам словенским словима, а гдјекојима је било криво што се књига зове Српски рјечник.

У "објављенију" сам рекао да мислим да су то мале мане, а да ја, иако сам књигу намјенио нашем народу без обзира на вјерозакон, свој Рјечник нисам могао друкчије ни назвати ни штампати ...

Кад смо овако раздијељени на вјерозаконе и слова, ми за сад ништа корисније не можемо учинити него да гледамо да књижевни језик уједначимо, па да читамо касније и једним и другим словима наштампано. Колико језика и слова знаш – толико вриједиш! /скида и долаже фес/: Кад дотле дотјерамо, може бити да ћемо се онда и у имену некако сложити, али ма како оно било опет бисмо имали више књижевних језика и више књижевности. Ми друге судбине немамо и боље је да јој се прилагодимо, него да против ње кренемо. Нигдје ми нисмо приспјели до овдје гдје смо се затекли, овакви какви смо:

једни без других не можемо, хтјели ми то или не хтјели.

"Не прегони!" – вели народ, и прије сам ја говорио да не мрзим ниједно нарјечје, само мислим да их не треба мијешати, а поготово не би ваљало градити неко ново, којега нема у народу. Не може се језик стварати на силу, а ни на вјештину – има он своје путе ... Кад смо се договарали које би нарјечје било најприличније, да га у писању књига сви примамо, ја сам рекао да је то оно јужно, најмногљудније, с којим се, поврх свега, можемо

ујединити и с нашом браћом римског закона, који с радошћу нама руке пружају ... Најчистије и најправилније се наш језик говори у Херцеговини и у Босни. Истина је да онамо по варошима и градовима има превише турских ријечи, а слично је и другдје – што је мјесто веће и има више госпде, то се у њему горе говори.

Али у Босни и Херцеговини браћа наша турског закона на селу говоре љепше и од сељака грчког и римског закона ... Све стоји пред судилиштем времена које се нити чега боји, нити се чиме подмитити даде.

Вријеме је судија! Вријеме нити има пријатеља, ни непријатеља. Лажна слава мора увенути, а права слава цвати и расти без престанка!

/скида капут и одлаже га на сто: до краја остаје гологлав у бијелој кошуљи и тамним хлачама/:Овом истином оборужан све сам на мејдан позвао: ако паднем моје перо ће ме оборити и од њега ћу умријети! Ко се боји врабаца нек не сије проје!

А онај књижевник који се боји рецензената нека не узима перо у руку! Треба писати што је могуће више, али са што мање ријечи – за потомство које ће бити чисто од наших будалаштина и које неће питати ко је шта написао, шта је овај рекао ономе, него ће гледати шта је написано.

Ово говорим због својих утука.

Утук од глагола утући. За мога живота мира није било.

Али нека нико не мисли да су моји противници почев од Мушицкога који ми је био драг, преко Видаковића и Хацића који су ми били мрски, до митрополита Стратимировића о којем боље да не кажем шта мислим – нека се не мисли да је то била гомила мрачних снова, трутова и глупака које сам ја тобоже малим прстом растјерао око себе, као у игри.

Ни говора! Кад бих ја сад стао наводити шта смо ми писали једни о другима, смијали бисте се и њима и мени. Ја њима праштам, тим прије што је и код њих било покоје зрно истине и љепоте, које би се и данас могло прогутати.

Драже ми је причати о пријатељима. Њих сам стицао гдје год сам могао, и код нас и у свијету – Аустрији, у Русији, у Пољској, у Чешкој.

Мојом заслугом Грим, Фатер и други њемачки научници завољели су наш језик и наше народне умотворине.

С пажњом сам примљен и код Гетеа, до којег се није лако долазило. Он је наш језик назвао "значајним" – "ајне бедеутенде шпрахе".

Дочекао ме је насред собе и пошто се послјије много комплимената посадио на конобе на коме је стајало Гримово писмо развито и превод наше пјесме Диоба Јакшића, онда Гете положи руку на свезу новина и рече: "Видите хер Вук, нисте данас први пут у мојој кући!"

Какав је то тријумф за мене био!

Историчару Ранкеу дао сам повод за прву српску историју. Књига о Црној Гори је на њемачкоме доживјела два издања. Трудио сам се да нас страни народи упознају с најбоље стране. Годио ми је кад је Грим написао да сам "својим књигама извршио оно што сам скупним напорима полаза руком"!

Веле да је Енгелс писао Марксу:

"Живо радим српски језик, пјесме које је сакупио Вук Стефановић Караџић, и лакше га схватам него и један други словенски језик"!

А све дотле сматрали су нас Јужне Словене неисторијским народима! ...

Ко се хвали, тај се квари! Још ћу почети да причам о томе како је већ за мога живота један наш човјек у Венецији у море спустио брод којему је дао име Вук Караџић!

Не кријем, видио сам славу за живота! Универзитет у Јени додијелио ми је титулу доктора филозофије, у многим књижевним и ученим друштвима изабран сам за члана – У Москви, Кракову, Харкову, Бечу, Петрограду, Загребу, Берлину ... Био сам и код аустријског цара: Дођем ја ујутру у седам сати у кабинет кад тамо, у једној соби, чека више од стотину људи и жена. Ја мислио да ћемо сви добити ред да говоримо с царем, један по један, као духовнику што се иде на исповијед. Уведоше нас у једну велику салу и чу се шапат "Је ли оно цар"? Погледам, а он зашао од једног до другог те узима прошеније и пита шта је.

Одмах видјех каква ће бити аудијенција и зажалих што сам се мучио и пењао на трећи кат, мислећи да ћу цару доћи у собу да с њим говорим насамо, као с човјеком, а не као с царем. Да сам био близу врата одмах бих изашао напоље, али будући да сам се задесио на другом крају сале, помислим у себи:

Кад је дошло дотле, нека буде што му драго.

Кад дође код мене, дам му своје прошеније, а шта сам му могао рећи – кад слуша толики свијет. Ваљда је све то тако и намјештено да људи не могу откривати своје невоље. Са својим господаром, кнезом Милошем Обреновићем, дуго сам се варакао. На почетку сам мислио да његову свјетлост научим читати и писати, па потом да наручимо неке књиге, неке да му се прочитају, а неке да сам на беспослици прелистава.

Кад то није успјело, хтио сам га бар наговорити да се не боји учених људи. Послије буне неког Милоја Ђака – то ђак било му је само надимак, једва је слова срицао – а буна је

била подигнута због високих кнежевих намета – било је повике да све учене људе у Србији треба побити.

"Ако сте радили да вам се људи не буне – писао сам књазу – ја мислим да за то слабо помаже бојати се школе и науке, него би требало прво свакоме дати пристојну правичу и земљу тако уредити да паметан и поштен човјек, по здравом разуму судећи, боље пожељети не може!"

Зло је ко не зна а учити се не да!

"Прије свега ваљало би уредити школе" – писао сам господару. "По моме мњењу наша земља данас ни у чему нема већег недостатка ни веће нужде и потребе, него у људима способним за народне службе.

Свака част Мичићима и Вучићима и њиховим устаничким заслугама, али према данашњем вијеку с таквима се ни најуређенија држава не може управљати, а камоли неуређена уредити!

А управљати онако како су Турци управљали, или у нечему мало и погоре, то нити је за народ каква добит, ни за управитеље част! А око тих Мичића и Вучића најрадије се купе чанколизи, лаже и варалице и остале набигузице, које своју земљу воле као свиња поток у коме има доста жира и воде ..."

Свашта сам ја своме господару изговорио, а сигурно га је највише погодило кад сам казао да "што год се на силу узме и држи, то свако има право на силу и преузети!" Кад му је пчела за клобуком, неће се пипне мало! ... Боже мили, кад ли ће изумријети род простака?

Највећа разлика између човјека паметна и простака јесте да паметан једнако жели и труди се да што боље научи и измисли, да буде мудрији од пређашњих, а његова дјеца од њега; простак, пак, рад је да остане као што су му стари били, а његова дјеца као он што је ...

Мислите да ме је кнез послушао, да ме је дукатима обасу, зато што сам га пријатељски савјетовао? ...

Сретну ме једном Хаци-Стојило и доктор Стејић, његови људи, и тобоже се распитују за моје здравље и имање, а ја ћу њима: "Зар сам ја гори и зар су моје заслуге мање од свију вас, чиновника, који имате до шест стотина талира и више од тога на годину плате? Узимате и за жвакалицу.

"Шта је жвакалица?" – питају.

"Заборавили сте - кажем ја.

Турци харачлије, пошто их људи и почасте, искали су још да им се плати и жвакалица, то јесте за оно што су се трудили око јела. Зато народ и вели – још да ти платим и жвакалицу!"

Стојило и Стевић у један глас: "Ко о чему Вук о парама!"

А ја њима: "Лако је вама што на чекмецету с парама сједите и имадете колико вам треба!" Они ће мени: "Дуг језик – празна кеса!" "Ја бих и хтио – одговарам – да ми кеса није празна, да не морам скраћивати језик!

Један арапски учењак је записао: Свака се мржња да угасити, осим оне која потиче од зависти! Је ли то то, а ако је – зашто је? Али нека! Није се дало, али ће се дати! Знао сам: Полудоваћемо још коју годину, нека буде и десетину и стотину, али разум и истина ће побједити. Дукчије ће се говорити и мислити овдје! На младима свијет остаје! Они ће, можда, пронаћи и расковник свеспасоносну траву за коју се у моје вријеме мислило да је измишљена. Ту траву желе особито они који траже у земљи новца. Један трговац из Земуна је чак на некакву бабу метнуо букагије, па је пустио да ноћу иде по ливади, очекујући да се букагије отворе када баба нагази на расковник. Ја пак мислим да тај расковник није ништа друго до лијепа ријеч, која многима недостаје и која се све теже проналази ...

"Нит шушну нит бушну а у кућу дође!" Загонетка. За разлику од пословице, одгонетки годи заборав. Зашто? Зато што неће ваљати кад се све одгонетке буду знале и једнако толковале ...

"Нит шушну нит бушну а у кућу дође!" То је мрак. А може бити и смрт. Сви смо ми на непочин пољу, гдје живога мртви носе. "Да ми је воде с Иванових корита!" биле су моје задње ријечи. Тај извор неки зову "Иванбегова корита" – свеједно, и једно и друго је по Ивану Црнојевићу, који је женио сина Максима у Млецима. /дохвата гусле и сједа на столицу/: "Ој Максиме немала те мајка, мајка нема до тебе једнога, а по данас ни тебе не било ..."

Задњим ријечима се мало шта може казати. Човјек треба да каже шта има док је у пуној снази ... Кости су ми пренесене из Беча у домовину тек тридесет и три године послје смрти.

Педесет свјештеника је појало, сва црквена звона су звонила, влада је била на окупу – сва хијерархија која се на мене и мој културни устанак била ополчила. Моји Дробњаци нису чекали – исте године кад сам умро на гусле су ме ставили ... Тако сам ја из тамног вилајета са срећом у пјесму тумарнуо.

А ви кажете да ли сам знао шта сам желио и говорио, док мој нараштај није могао или није смио да ме разумије! /Узима гусле, повлачи гудалом, пјева/: "Јелен боре, од земље подрасто, нашем Вуку пред бијеле дворе, би му кројен од сувога злата, а гране му од дробна бисера!"

/Полагано затамњење, Вук оставља гусле, устаје/:

Добро је све док народ пјева.

Биће боље, значи.

/Мрак/

Мирослав Јанчић / Сарајево, октобра 1986 /

Neighborhood

December 30, 1986 NEWS MAGAZINE Vol. 2 No: 26

East Side Edition

FOR THE LOVE OF VUK

Yugoslavs honor hero's memory

By Vicky Johnston

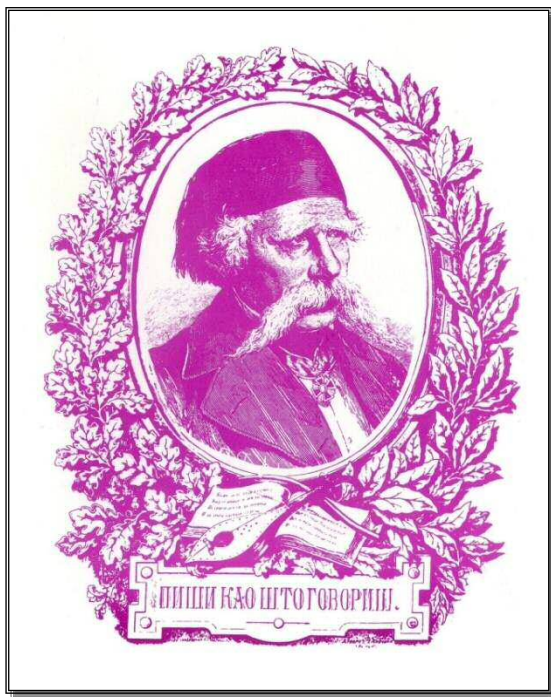
The beginning of a new year is always an exciting time. For people of every culture, it symbolizes a fresh start, a time to make new plans. And for the many members of Windsor's Yugoslavian community, 1987 promises to be a very special year.

"We plan to have a year-long celebration of life and works of Vuk Karadzic", explains Branko Malesevic secretary of the Bicentenary committee.

"It is 200 years since this great man brought about the reformation of Serbian culture".

It is through Vuk's efforts that much of Serbian history has been preserved. His work marks a turning point in many areas of Serbian and Yugoslav culture, especially in the area of language.

He devised one of the most efficient alphabets, in which every letter represents a single sound.

Vuk Stefanovic - Karadzic

“Before Vuk, traditions, stories and songs were all just passed orally through the families”, says Branko.

“Most of the common people couldn’t read or write, so there was no method of preserving them.

Vuk wanted to simplify things, he believed you could “write as you speak”, so he made the language available to all the people”.

By making a complete break with the past, Vuk endeared himself to the Yugoslavian people, though he was bitterly disliked by the church and state officials. He also collected material on folk art, poems, proverbs and riddles, which he published for all to read.

“Even today, thousands of people visit his birthplace”, says Branko.

“He is one of the most honored and respected men in our history and that is why we would like to raise awareness about him, and the Yugoslav culture on a whole, here in Windsor”.

The bicentenary committee, which consists of a president (Dragan Jurisic), vice-president (Milijan Petrovic) and 10 other members, is the first of its kind in Ontario. The original idea and sponsorship for the Vuk Bicentenary was from the Yugoslavian-Canadian Club (Zavicaj) but the group works independently from any organization.

“We believe that there is a strong need for cultural activity and enlightenment, as opposed to a once a year, business-type of activity”, says Branko. “Because our lives are so busy, there is a danger of drifting away from Serbian customs and traditions”.

“Most of us on the committee are factory workers, and we put in six or seven days a week. To maintain a culture requires dedications and a lot of hard work, but we feel strongly that ethnic activities, for any culture, should be available all year long.

As in many ethnic families, the Church plays a strong role in preserving Serbian culture. It is the Centre of tradition, both for religious beliefs and the preservation of language and customs.

“A sense of history is still very much alive in Serbian families”, says Branko. “Most of the young people can speak the language, and are involved in various cultural groups. Many of us still celebrate January 7 as our Christmas, and January 14 as New Year’s.

Sometimes it’s difficult to keep every custom, it just isn’t practical in a modern world, but we try to keep as much as we can”.

During 1987, the committee is planning a series of events that they hope will spark an interest in Yugoslav heritage.

There will be a radio broadcast on Vuk and his work, as well as a display in the main Public Library.

A picnic at the Macedonian Hall, and a banquet at the Polonia Centre are also on the agenda.

Top drama and musical artists will be brought from Yugoslavia to heighten the enjoyment.

“We have many sponsors in the Community, says Branko, “who are helping us with the cost of the events.

But we made sure we booked everything very early, and now other Yugoslavian groups that are planning a celebration, have to ask us how

to go about doing things, and arranging a program.

That makes the Windsor and Essex County area unique”.

Branko admits that there are many separate groups of Yugoslav background in Windsor, and that they don't all agree.

“But we are not talking about politics for this program”, he explains.

“We are talking about honoring a man who worked for all the Yugoslav people. And to make this a success, we need the support of every individual and social organization of our ethnic origin in this area”.

Vuk Karadzic wrote that:

“The time will come when my works and efforts will be recognized”.

And that is exactly what the Bicentenary Committee hopes will happen this year in our community.

Вукова родна кућа у Тршићу

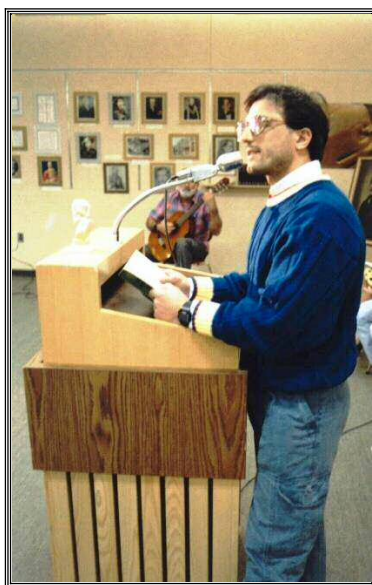
Проф. Др. Владислав Томовић

Проф. Жанет Перовић

Слободан Давидовић

Раде Младеновић

Професор Др Владислав Томовић (са кћерком)

Драган Јуришић, Бранко Малешевић и Милијан Петровић

Део учесника у програму, с лева на десно:
 Бранко Малешевић, Славица Петровић, Проф. Владимир Бајић,
 Слободан Давидовић, Јосип Габре, Драган Јуришић, Катарина Костић,
 Проф. Жанет Перовић, НН, НН, Проф. Др Владислав Томовић
 Доле: детаљ са изложбе

Чланови Радничког културно-уметничког ансамбла
Митар Трифуновић –Учо из Тузле изводе свој богат програм
народних игара из Југославије ...

... а било је прилике и за све присутне да заиграју.

Домаћини и гости у разговору

Заједнички снимак на крају посете.

Свечана академија у Главној градској библиотеци у Виндзору

Делови емисија са Радио часа: "Вукових 5 минут"

ЉУБЉЕЊЕ СКУТА И РУКУ

Вукова обраћања Милошу Обреновићу за новчану помоћ која му је била потребна за подмирење трошкова штампања, завршавала би се обично овако:

"... мене да не лишите Ваше милости, за коју молећи се и препоручујући и љубећи Вам руку и скут, с највећим високопочитанијем, Ваш верни и препокорни слуга Вук Стефановић".

Оваква понизност била је карактеристична у Вуковим настојањима да обезбеди новац за штампање својих радова.

Међутим, та понизност имала је своје границе све дотле док начела и основе његовог подухвата не би биле угрожене.

Тада је он, како рече Скерлић, постајао тврдоглави Србијанац, несаломљив човек од истине, који не уступа ни корак један.

Следећа два примера то најбоље илуструју.

У писму Копитару Вук пише:

"Шафарик ми пише да је почео радити на измирењу мене и Стратимировића, и сугерира мени да у нечему попустим.

Ако они мисле да ја морам оставити моју ортографију, онда од мира неће бити ништа, јер ја то не могу нити оћу учинити".

Своме пријатељу Фрушићу Вук пише:

"Мени Милош обећава целу моју президенску плату од 800 форинти на годину у пензију, али да живим у Србији и ништа више да не пишем!

А ја на то не би пристао ни за 10.000 дуката на годину"!

Емитовано 8 фебруара 1987

На радио станици WNZK 690 am

Драги слушаоци,

У години у којој прослављамо двестоту годишњицу рођења Вука Стефановића Караџића, много се пише и говори о овом великану наше културе. Многе чињенице из живота Вуковог су познате више или мање, а неке изазивају недоумицу када су у питању личности које су оставиле трага у нашој култури, било као сарадници или противници Вука.

Реч је о двоструким именима који се појављују у написима, а да то у многим случајевима није јасно о којима је личностима реч.

Овде ћемо навести неколико таквих случајева, а у вези тога је и данашње питање за квиз:

Колико познајете личности и догашаје из наше културне прошлости, а везане за живот и рад Вука Стефановића Караџића. Јован Хацић, Вуков противник када је реч о српском правопису и језику, је познат у књижевности и као Милош Светић.

Док је Вуков сарадник на истом пољу, Ђуро Даничић, уствари Ђорђе Поповић.

Његошев учитељ и Карађорђев устаник, Сима Милутиновић – Сарајлија, познат и као Чубра Чојковић.

Доситеј је монашко име Димитрија Обрадовића, а Сава Текелија је Сава Поповић.

Велики и нама познати мађарски песник Петефи Шандор уствари је рођени Србин, Александар Петровић.

Бранко Радичевић, наш популарни песник и Вуков сарадник и пријатељ из Беча, узео је народно име Бранко под којим је и постао познат у нашој књижевности.

Данашње питање за наш квиз гласи: *Како се Бранко звао пре него што је узео народно име Бранко?*

Напомињемо да је презиме исто, само је лично име другачије.

Ваш одговор на ово питање јавите на телефонски број 948-2759 у Виндзору, до краја овог програма.

На прошлонедељно питање:

како се звао управитељ Велике школе отворене у Београду 1808 године, у којој је Вук био један од првих ђака,

тачне одговоре дали су:

Стеван Частван, Бранка Баришић и Рајко Радовановић.

Тачан одговор је гласио: *Доситеј Обрадовић*

Емитовано 5 Априла 1987

На радио станици WNZK 690 am

ВУК И КОПИТАР

Након пропасти Првог српског устанка, Вук се 1813 године нашао међу многобројним избеглицама у Бечу. Под утиском неуспеха устанка и нашавши се у новој средини, написао је писмо Карађорђу, у којем је навео разлоге који су довели до пораза. То писмо имало је великог утицаја на даљи Вуков живот и рад. Наиме, писмо је дошло до руку тадашњег аустријског цензора за словенске језике, који се заинтересовао како за садржај писма тако и за самог Вука. Већ тада је цензор рекао: "Да је Вук најбоља српска глава коју је до тада упознао". Касније, тај цензор ће Вуку помагати у његовом раду, давати му савете и постати његов велики пријатељ. Када је Вук постао познато име широм културне Европе, цензор ће са поносом изјавити: "Кад год помислим на Вука, поносим се изврсношћу словенског разума".

Питање за данашњи квиз из познавања догађаја и личности везаних за Вуков живот и рад, гласи:

Како се звао аустријски цензор, иначе Словенац по народности, чије је име неодвојиво од Вуковог дела?

Ваш одговор јавите до краја овог програма, на телефонски број: 948-2759 у Виндзору.

Прошле недеље, тачне одговоре на питање:

Колико слова има Вукова азбука?

Јавили су следећи слушаоци:

Радован Јовановић, Милијанка Каљевић, Смиља Вукмировић, Бранка Баришић и Љубица Рудић.

Тачан одговор је гласио: 30 слова.

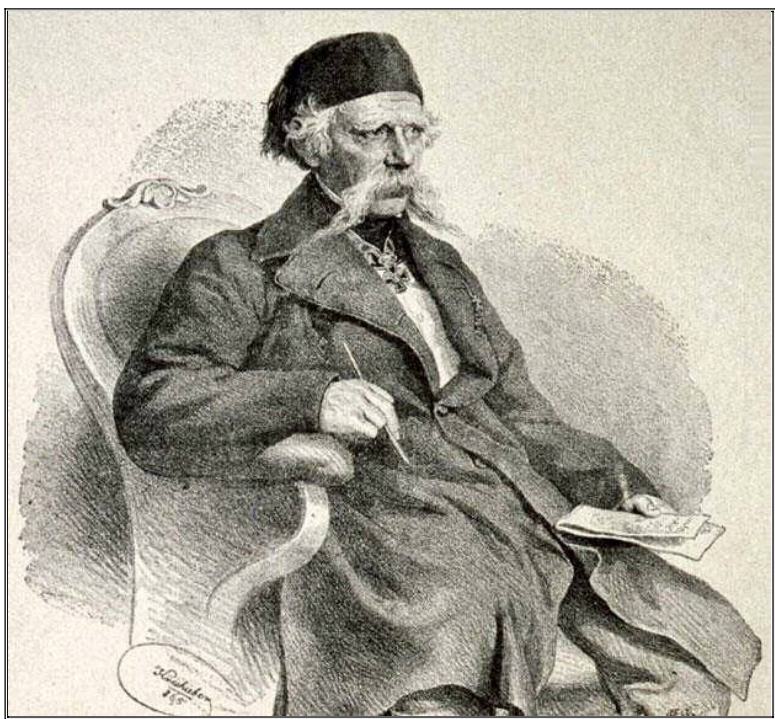
Емитовано 24 Маја 1987

На радио станици WNZK 690 am

Вуку Стефановићу Караџићу писмо

Пишем ти ево, као што говорим Вуче
Срби и данас по теби свијет уче.
Ниси остао дужан ни књазу ни попу
Био си нам улазница за културну Европу.
Ти си на незнање бацио анатему
Не самоук – јер рука те учила свему.
У нашем времену много се замки крије
Читамо и оно што написано није.
И бор се криви где један ветар дува
Чувамо азбуку ко што се име чува.
Морамо признати с језиком иде теже
Због нашег немара речи нам неке беже.
Ал твоја сенка и данас смело корача
Против светића и хаџића загађивача.
Твој циљ је негде испред нашег времена
У твојим амбарима има још здравог семена.
Сејач се чека да плуг у бразду порине
Да никну нове чудесне умотворине.
Да свету кажемо оно што знамо и смемо
Језик и служи да се што боље разумемо.
Старино брката ово писмо завршићу
Поруком са стабла једне липе у Птришићу.
У стару кору урезала је нечија рука
Љубавне речи – Србија воли Вука

Љубивоје Ршумовић, 1986

А а Ъ ѡ В в Ті 2 g Ъ ѣ
 Ё е Ж ж Ы ы І і К к
 Л л Љ љ М м Н н Њ њ О о
 П п Р р С с Т т Ы ы У у
 Ф ф Х х Ц ц Ч ч Ъ ѡ Ш ш

Collected and published by:
Branko Malešević
December 19, 1987

branko_malesevic@yahoo.ca

